

ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ
НЕОБХОДИМ ПОСЛЕПИС

chitanka.info

Горния текст написах за първото издание на „Левски“, осъществено от издателство „Български писател“ през 1987 г. Редакция „Литературно наследство“ на издателството и особено хората, които работеха тогава в нея — Тихомир Тихов, Мария Кондова, Михаил Неделчев, Магдалена Шишкова, Светла Гюрова, консултантът и рецензент Петко Тошев, както и художникът Кънчо Кънев, направиха всичко възможно „Левски“ да излезе както подобава. Положителна роля изигра и рецензията на проф. Крумка Шарова. Тогава не предполагах, че заниманията ми с творчеството на Яна Язова ще продължат. Излизането на „Левски“ обаче се превърна в най-голямата литературна сензация през ХХ век. Тиражът му от 90 112 екземпляра се изчерпа бързо и издателството ми възложи да подготвя продълженията му „Бенковски“ и „Шипка“, които излязоха последователно в следващите две години.

Когато се захванах с издирването на романа, проф. Т. Боров, който ме въвляче в тая история, ми каза, че оригиналът е откраднат и от кого. След като издирих чернови от „Левски“ в ЦДИА и публикувах първите откъси във в. „АБВ“ пък ми се обади човек, който е разследвал смъртта на Яна Язова. Той ме предупреди, че става дума за убийство, че на писателката най-напред са й дали отрова и когато тя не е задействала, тогава тя е била удушена с колана на халата ѝ. Трупът е оставен да се разложи, за да се заличат следите на престъплението. Че по заповед отгоре разследването е било прекратено и цялата преписка иззета.

При първото издание нямаше как да съобщим това, нито пък проф. Боров да разкаже защо именно „Левски“ е върнат на авторката от издателство „Народна култура“. Не е причината толкова в обема му, а друго. Когато романът е включен в плановете на издателството, на авторката ѝ се обаждат по телефона от „Работническо дело“ и я канят да напише стихотворение за Георги Димитров. Тя отказва и я заплашват, че „горко ще се кае“ за това. И наистина когато отива за аванса си, връчват ѝ отрицателна рецензия. Язова разбира, че и на нея ѝ е дошъл ред, както на други „буржоазни“ писатели (Фани Попова-Мутафова например) да се покае и да превие гръбнак. И понеже отказва, още повече че няма за какво да посипва главата си с пепел, съдбата ѝ вече е била решена.

Така изминаха годините от 1984 насам, през които бях адвокат на една мъртва, а работата ми върху нейните ръкописи се превърна за мен в мисия. Една по една излизаха нейните книги — онези, останали в ръкопис, стигнаха до читателя по черновите, постъпили в ЦДИА след категоричната намеса на Величка Филипова. Години след това тя ми разказа каква битка е водила и накрая завърши така: „С много труд го взехме този архив.“ Изглежда, че Яна Язова е единствената българска писателка, която се явява пред съда на читателя с чернови на най-значимите си творби — романът „Александър Македонски“, трилогията „Балкани“ и антидеветосептемврийския роман „Голямо и малко“ (от който излезе втората половина под заглавието „Война“, подготвен не от мен). Трудно може да се предположи какъв е бил окончателният им текст, задигнат след смъртта на писателката. Затова моля уважаемите читатели за снизхождание.

Криминалната част около кражбата на окончателния препис на „Левски“ сама по себе си е драматичен роман. Не мисля обаче, че нейното изнасяне днес е толкова съществено. По-важен е текстът на романа. За пръв път образът на Левски е вплетен в събитията, разтърсили България и Европа по онова време, и той е представен с такава сила, с каквата не зная дали са го възприемали неговите съвременници. Не са малко и героите в романа, или пък някои събития, които някакси стоят откъснато. Бих искал да предупредя онези, които ще прочетат „Левски“ сега и за първи път, че тия герои и сюжетни нишки са разгърнати в продълженията му „Бенковски“ и „Шипка“.

Накрая бих искал да цитирам предсмъртното стихотворение на Яна Язова, озаглавено „Ще бъда!...“, което издирих и включих в томчето с нейни избрани стихотворения „Поезия“ (2000):

*Дори да нямам тука гроб безшумен,
да нямам вече близки, врагове,
при тебе ще останат моите думи
и моят дух, превърнат в звукове!*

*Легендата на всички ще разправя,
записваните в мрака писмена.
И който тръгне, няма да забравя,*

че се върви и в бурни времена!...

*Ще бъде минало, каквото страдах.
Изминат ще е главоломни ход.
Затуй, че устоях и че не падах,
ще ме обича целият народ!*

То дава отговор на важни въпроси около съдбата на авторката на „Левски“... И, надявам се, поле за размишление.
6 февруари 2003 г.

П. В.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.